

3. 7. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Je k eurokonformnímu výkladu starého povinného ručení potřebná věštecká koule?

Dne 7. 2. 2017 zde byl publikován článek[1] advokáta Mgr. Lukáše Smutného, reagující na několik let starou judikaturu Soudního dvora EU a polemizující s článkem[2] o této judikatuře referujícím. Velký zájem, se kterým jsem polemiku Mgr. Smutného otevíral, byl záhy během čtení vystřídán nemalými rozpaky. Přestože totiž v mezidobí od roku 2013 došlo k přijetí hned několika zásadních soudních rozhodnutí k dané otázce, nepovažoval autor za vhodné svůj článek jakkoli obohatit odkazy na ně, jejich závěry zveřejnit a nabídnout k jejich vyvrácení pádné a přesvědčivé právní protiargumenty.

Zejména situace na Slovensku je přitom ve vztahu k místní kotlině inspirující, neboť byla završena i rozhodnutími Ústavního soudu SR, která autor zcela pomíjí. Také české soudy aktuálně, jak ostatně autor sám správně zaznamenal, začínají již dané otázky vykládat eurokonformním způsobem (viz např. [zde](#)). Rovněž jejich právní argumentaci však autor neodkrývá. Považuji proto za vhodné a potřebné tyto argumenty zveřejnit a otevřít tak (nejen autorovi) prostor k právnímu diskursu, a to s vědomím, že běžný člověk (a zejména běžný pozůstalý) bude jen nevěřičně kroutit hlavou nad naším právnickým ptydepe a akcentováním rozdílů mezi „škodou“ a „nemajetkovou újmou“ v českém právním řádu. Hlavou by totiž nad ním kroutili i čelní představitelé evropské deliktivní doktríny, dle jejichž představ je škoda majetkovou i nemajetkovou újmou na zákonem chráněném zájmu (čl. 2:101 Principů evropského deliktivního práva).

Ust. § 9 odst. 1 zákona č. [168/1999](#) Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), zakotvuje tzv. **přímý nárok vůči pojistiteli škůdce**, dle kterého poškozený má právo uplatnit svůj nárok na plnění podle § 6 u příslušného pojistitele. Dle § 6 odst. 2 písm. a) cit. zák., ve znění do 31. 12. 2013 přitom platilo, že nestanoví-li tento zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle občanského zákoníku poškozenému **způsobenou škodu na zdraví nebo usmrcením**. Teprve s účinností od 1. 1. 2014 došlo k tomu, že zákonem č. [303/2013](#) Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, bylo předmětné ustanovení novelizováno zakotvením slov „**způsobenou újmou vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením**“ (čl. XXX bod. 8 cit. zák.). Dle důvodové zprávy k zák. č. [303/2013](#) Sb. šlo o reakci na změny v náhradě majetkové a nemajetkové újmy ze závazků z deliktů provedené novým občanským zákoníkem. I z toho, že zákon byl publikován v částce č. [116/2013](#) Sb. již dne 30. 9. 2013, je zjevné, že nešlo o reakci zákonodárce na dále uvedenou judikaturu Soudního dvora ve vztahu k výkladu směrnic relevantních v těchto otázkách, která byla Soudním dvorem vydána až v době po schválení a publikaci zákona č. [303/2013](#) Sb. a jejíž optikou nemohlo dřívější restriktivní chápání zákona č. [168/1999](#) Sb. obstát.

Zákon č. [168/1999](#) Sb. totiž zpracovává do českého právního řádu následující směrnice (srov. pozn. 1 k § 1 odst 1 cit. zák.):

- Směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. dubna 1972 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění, ve znění směrnic Rady

- 72/430/EHS a 84/5/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES,
- Druhá směrnice Rady 84/5/EHS ze dne 30. prosince 1983 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, ve znění směrnice Rady 90/232/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES,
 - Třetí směrnice Rady 90/232/EHS ze dne 14. května 1990 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES,
 - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES ze dne 16. května 2000 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a o změně směrnic Rady 73/239/EHS a 88/357/EHS, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES,
 - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES ze dne 11. května 2005, kterou se mění směrnice Rady 72/166/EHS, 84/5/EHS, 88/357/EHS a 90/232/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/26/ES o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel.

Jak přitom vyplývá z rozsudku Soudního dvora ze dne 24. 10. 2013 ve věci C-22/12, Haasová vs Petrik a Holingová, týkajícího se dopravní nehody na českém území, posuzované slovenskými soudy dle českého práva: „Článek 3 odst. 1 směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. dubna 1972 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění, čl. 1 odst. 1 a 2 druhé směrnice Rady 84/5/EHS ze dne 30. prosince 1983 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES ze dne 11. května 2005, a článek 1 první pododstavec třetí směrnice Rady 90/232/EHS ze dne 14. května 1990 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel musejí být vykládány v tom smyslu, že **povinné pojištění občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla musí pokrývat náhradu nemajetkové újmy, kterou utrpěly osoby blízké obětí usmrcených při dopravních nehodách, pokud tuto náhradu škody z titulu občanskoprávní odpovědnosti pojištěného upravují vnitrostátní právní předpisy použitelné na spor v původním řízení.**“

Právě tak dle rozsudku Soudního dvora ze dne 24. 10. 2013 ve věci C-277/12, Drozdovs vs Baltikums AAS, platí, že: „1) Článek 3 odst. 1 směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. dubna 1972 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění a čl. 1 odst. 1 a 2 druhé směrnice Rady 84/5/EHS ze dne 30. prosince 1983 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, musejí být vykládány v tom smyslu, že **povinné pojištění občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla musí pokrývat náhradu nemajetkové újmy, kterou utrpěly osoby blízké obětí usmrcených při dopravních nehodách, pokud tuto náhradu škody z titulu občanskoprávní odpovědnosti pojištěného upravují vnitrostátní právní předpisy použitelné na spor v původním řízení.** 2) Článek 3 odst. 1 směrnice 72/166 a čl. 1 odst. 1 a 2 druhé směrnice 84/5 musejí být vykládány v tom smyslu, že **brání vnitrostátním ustanovením, podle kterých povinné pojištění občanskoprávní odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla kryje náhradu nemajetkové újmy, která musí být podle vnitrostátních právních předpisů upravujících občanskoprávní odpovědnost nahrazena z důvodu usmrcení rodinných příslušníků, které jsou blízkými osobami, při dopravní nehodě, pouze do výše maximální částky, která je nižší než částky upravené v čl. 1 odst. 2 druhé směrnice.**“

Je třeba akcentovat, že požadavek na tzv. **eurokonformní výklad národního práva** v souladu s čl. 4 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii a judikaturou Soudního dvora EU je považován za princip, podle kterého mají být národní právní předpisy interpretovány v souladu s principy evropské integrace a spolupráce unijních orgánů a orgánů členského státu. I pro moc soudní z uvedeného plyne povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo „eurokonformním“ způsobem, tedy **při více výkladových variantách volit tu, jež bude v souladu s právem Evropské unie** [srov. nálezn. sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015 ohledně povinnosti pojišťovny vyplatit spotřebiteli v případě úpadku cestovní kanceláře pojistné plnění v plné výši, činěný s odkazem na plenární nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 66/04 ze dne 3. 5. 2006].

Již ve známém rozsudku Soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, ve věci 14/83, von Colson a Kamann, byl zdůrazněn tzv. **nepřímý účinek směrnic** s tím, že ze směrnice vyplývající povinnost členských států dosáhnout výsledku, který je v ní stanoven, a jejich povinnost na základě článku 5 Smlouvy přijmout veškerá obecná nebo zvláštní opatření, jež jsou vhodná k plnění uvedené povinnosti, jsou uloženy všem orgánům členských států, včetně soudů v rámci jejich pravomocí. Z toho vyplývá, že **při uplatňování vnitrostátního práva, a zejména ustanovení vnitrostátního právního předpisu speciálně zavedeného za účelem provedení směrnice, je vnitrostátní soud povinen vykládat své vnitrostátní právo ve světle znění a účelu směrnice.**

Podstata eurokonformního výkladu spočívá v tom, že unijní norma není aplikována přímo, ale je zohledněna při výkladu vnitrostátního práva. Základy této zásady byly formulovány kromě již zmíněného rozhodnutí Soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, ve věci 14/83, von Colson a Kamann, i v rozhodnutí C-106/89, Marleasing. Soudní dvůr v těchto rozsudcích konstatoval, že pokud mohou vnitrostátní soudy interpretovat vnitrostátní právo různým způsobem, musí zvolit ten, který vede k výsledku odpovídajícímu znění a účelu unijní normy, která je např. obsažena v neprovedené směrnici. Jinými slovy jsou tyto soudy povinny **vykládat vnitrostátní právo v co možná největším rozsahu ve světle znění a účelu dané unijní normy**, aby tak dosáhly výsledku jí zamýšleného (viz Tomášek, M. a kol.: Právo Evropské unie, Leges, 2013, s. 74).

Je-li zde tedy na jedné straně varianta reprezentovaná restriktivní judikaturou zejména Nejvyššího soudu (usnesení sp. zn. 30 Cdo 1051/2005 ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. 30 Cdo 4083/2010 ze dne 31. 8. 2012 a sp. zn. 30 Cdo 3906/2011 ze dne 12. 12. 2012) či usnesením Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 8/06 ze dne 16. 3. 2006, a na straně druhé varianta přesvědčivě opřena o judikaturu Soudního dvora ve věcech C-22/12 i C-277/12 ze dne 24. 10. 2013, **je dřívější restriktivní výklad pojmu „škoda“ pro účely pojistného krytí odškodnění sekundárních obětí při usmrcení osoby blízké nadále neúnosný** a v zájmu eurokonformního výkladu a s přihlédnutím k samotnému účelu povinného smluvního pojištění odpovědnosti je nutno jej překlenout. Potřeba eurokonformního výkladu zde platí tím spíše, že dřívější gramatické rozlišování pojmů „škody“ (v materiálním smyslu) a „nemajetkové újmy“ bylo v českém právním prostředí velmi nesystematické a matoucí, což zcela ilustrativně vystihuje užití kombinujícího pojmu „náhrada škody za nemateriální újmu“ či „nárok na náhradu imateriální škody“ právě ve vztahu k odškodnění pozůstalých jednorázovými paušály dle § 444 odst. 3 obč. zák. (srov. nálezn. Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/04 ze dne 4. 5. 2005). Pozdější vývoj české judikatury ve vztahu k chápání pojmu „škoda“ proto logicky tendoval v některých případech ke sblížení pojmů „škoda“ a „nemajetková újma“ (viz usnesení Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 8 Co 39/2011 ze dne 28. 1. 2010, publikované dokonce ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek jako Rc 117/2011).

Je třeba upozornit, že rovněž slovenské soudy dřívější restriktivní výklad zastávaný ohledně předmětné otázky již v některých případech přehodnotily a ústavní stížnosti proti jejich rozhodnutím byly opakovaně Ústavním soudem Slovenské republiky jako zjevně neopodstatněné odmítnuty (srov. usnesení Ústavního soudu SR sp. zn. I. ÚS 206/2015 ze dne 29. 4. 2015 a sp. zn. III. ÚS 645/2015 ze

dne 16. 12. 2015).

S respektem k potřebě eurokonformního výkladu vnitrostátního práva proto platí, že **náhrada nemajetkové újmy v penězích dle § 13 odst. 2, 3 obč. zák. spadá v případě usmrcení osoby blízké do rozsahu povinného smluvního pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla dle § 6 odst. 2 písm. a) zák. č. 168/1999 Sb., ve znění do 31. 12. 2013.** Nárok pozůstalých vůči pojištěnému dle § 13 odst. 2 obč. zák. nad rámec § 444 odst. 3 obč. zák. **je však dán jen v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či při mimořádných okolnostech, za nichž k porušení práva došlo** (srov. zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5188/2007 ze dne 21. 12. 2009),

Jakkoli směrnice nemají přímý účinek a pro svou závaznost vyžadují transpozici do vnitrostátního právního řádu, tato charakteristika směrnic nic nemění na potřebě uplatňování principu přednosti práva EU před národním právem. I v případě, že nedochází k přímé aplikaci konkrétní právní normy EU, tj. aplikuje-li se na určitý právní případ norma vnitrostátní, měla by být interpretována a použita v souladu s právem EU (tzv. **nepřímý účinek práva EU**). Na základě uvedeného nepřímého účinku práva EU lze tedy také českou právní úpravu (dle stavu do 31. 12. 2013) interpretovat uvedeným eurokonformním způsobem, jak k dané otázce již v některých případech činí slovenské soudy, a to dle Ústavního soudu SR ústavně konformním způsobem. Vnitrostátní soud nejprve přistoupí k eurokonformnímu výkladu a teprve poté lze případně uvažovat nad otázkami přímého účinku unijního práva (Tomášek, M. a kol. op. cit., s. 75).

Dále je relevantní i to, že ve smyslu zmíněného rozsudku Soudního dvora ve věci C-277/12, Drozdovs vs Baltikums AAS, brání předmětné komunitární směrnice vnitrostátním ustanovením limitujícím rozsah pojistného krytí odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla do výše částky, která je nižší než částky upravené v čl. 1 odst. 2 druhé směrnice. Ani z tohoto pohledu tedy nemohou jednorázové paušály dle § 444 odst. 3 obč. zák. představovat pro pojistitele odpovědnosti nepřekročitelný limit plnění za pojištěného, který je odpovědný za nemajetkovou újmu vzniklou poškozeným při usmrcení osoby blízké. I z tohoto důvodu proto nutno ust. § 6 odst. 2 písm. a) zák. č. 168/1999 Sb., ve znění do 31. 12. 2013, interpretovat nejen ve vazbě k ust. 444 odst. 3 obč. zák., ale právě také k ust. § 13 odst. 2 obč. zák., bude-li nárok pozůstalých vůči pojištěnému dle § 13 odst. 2 obč. zák. nad rámec § 444 odst. 3 obč. zák. výjimečně dán, tj. v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či při mimořádných okolnostech, za nichž k porušení práva došlo (srov. zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5188/2007 ze dne 21. 12. 2009).

Ochrana poškozených tak, aby jejich nároky na náhradu byly uspokojeny bez ohledu na případné majetkové a výdělkové poměry škůdců, a s tím související ochrana škůdců před případnými likvidačními dopady odpovědnosti, jsou **samotným smyslem existence povinného pojištění odpovědnosti**. Na existenci daných legitimních účelů (zejména pak na ochraně poškozených) obecně ničeho nemění, že zákon předpokládá v případech zavrženíhodného počínání pojištěných škůdců výjimečnou možnost regresi pojistitele (srov. § 10 zák. č. 168/1999 Sb.). Naplnění těchto legitimních účelů (zvláště ochrana poškozených) pak nutně musí proporcionálně převážit nad majetkovými zájmy pojistitelů, a to tím spíše, že agenda spojená s předmětnou problematikou „euronedostatečnosti“ dřívějšího restriktivního chápání rozsahu pojistného krytí je z podstaty věci omezená nejen časově, ale i tím, že nároky dle § 13 odst. 2 obč. zák. nad rámec § 444 odst. 3 obč. zák. jsou vyhrazeny jen pro mimořádné případy (opět srov. již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5188/2007 ze dne 21. 12. 2009). Od 1. 1. 2014 pak již znění zák. č. 168/1999 Sb. nemůže v uvedeném směru vyvolávat žádné výkladové pochybnosti.

JUDr. Michal Ryška,
soudce Krajského soudu v Brně

[1] dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

[2] dostupné na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [AML - od zákona č. 253/2008 Sb. k AMLR: co konkrétně musí česká povinná osoba změnit do roku 2027](#)
- [Podmíněné propuštění ve světle zásady ústnosti a přímosti](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 37.: Povinná forma jednání ve smlouvách](#)
- [Poučení z krizového vývoje v kauze bitcoiny](#)
- [EUDAMED: Jednotná databáze mění pravidla hry na trhu zdravotnických prostředků](#)
- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)